

© በኢትዮጵያ-በዝሀሕይወት ኢንስቲትዩት
ግንቦት/2007

በUNEP/GEP የገንዘብ ድጋፍ በሚሰጠው ሰነድ ላይ ያለው ዘላቂ የሆነው ለአካባቢ ጥበቃና ለሕይወት ጥቅም ለሚያገለግሉ የሕይወት ምንጮች ለማስገደድና ለማስጠበቅ የሚደረግ የሥራ ስራ

This Publication is financially supported by UNEP/GEF project
Capacity Building for Access and Benefit Sharing and Conservation
and Sustainable Use of Medicinal Plants in Ethiopia

Printed by Wubisnet Gulu p.p
+251-911-822834

የጀነቲክ ሀብት አርከቦት እና ሀብቱን
ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና
ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት
በ-በዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ላይ
ተመርኩዞ የወጣ
የናጎያ ፕሮግራም ሰነድ አባሪ

በኢትዮጵያ ባዝሀ ሕይወት
ኢንስቲትዩት
ወደ አማርኛ የተተረጎመ

ግንቦት/2007
አዲስ አበባ

የናጎያ ፕሮቶኮል

የጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ላይ ተሞርኩዞ የወጣ

ሰነድና አባሪ

የብዝሀ ሕይወት ፅህፈት ቤት

ሞንትሪያል

የብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን

የተባበሩት መንግስታት

የኢትዮጵያ ብዝሀ ሕይወት ኢንስቲትዩት

ዋና ዳይሬክተር መልዕክት

ናጎያ ፕሮቶኮል እ.አ.አ በ1992 በብራዚል፣ ሪዮዴጄኔሮ ከተማ የተፈረመ የብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን ሶስተኛ አላማን ተግባራዊነት የበለጠ ለማጠናከር በብዝሀ ሕይወት ስምምነት ላይ በመመርኮዝ የወጣ ዓለም አቀፍ የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ህግ ነው። የኮንቪንሽኑ አባላት ጉባኤ በ2004 እ.ኤ.አ በተካሄደው ሰባተኛ ስብሰባው የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪትን በተመለከተ የተቋቋመው ጊዜያዊ ኮሚቴ በዓለም አቀፍ ደረጃ ውይይትና ድርድር በማካሄድ ኮንቪንሽኑና የኮንቪንሽኑ አንቀፅ 15 (የጀነቲክ ሀብት አርክቦት) እና አንቀፅ 8 (በ) (ባህላዊ እውቀት) እና የኮንቪንሽኑን ሶስቱንም አላማዎች በተሣካ ሁኔታ ለመተግበር እንዲቻል ስልጣን ሰጥቶታል። ከስድስት አመታት ድርድር በኋላ በጃፓን ሀገር በናጎያ ከተማ እ.ኤ.አ በጥቅምት 29ቀን/2010 በተደረገው የአባላት ጉባኤ አስረኛ ስብሰባ ላይ ፀድቋል። ፕሮቶኮሉ በጀነቲክ ሀብት አርክቦትና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞች ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ስምምነት ላይ በመመርኮዝ የናጎያ ፕሮቶኮል ሰነድ ተፈርሟል። ፕሮቶኮሉ ለጀነቲክ ሀብት አቅራቢዎች እና ተጠቃሚዎች የህግ ማዕቀፍ በማበጀትና ግልጽነትን በማስፈን

ጠንካራ መሠረት እንዲኖር በማድረግ ለኮንቪንሽኑ ሶስተኛው አላማ ተግባራዊነት ትልቅ አስተዋጽኦ ያደርጋል።

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ መንግስት ፕሮቶኮሉን ተቀብሎ 2010 እ.አ.አ አፅድቋል።

በትግበራ ህደት የሚፈጠሩትን አሻም ጉዳዮችን ለመፍታት በፕሮቶኮሉ አንቀፅ 36 ሥር የተዘረዘሩ ቋንቋዎች ወሳኝ ቢሆኑም የኢትዮጵያ ብዙሀ ሕይወት እንስሳት-የት ፕሮቶኮሉ ለጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ባህላዊ እውቀት ጥበቃ እና ዘለቂታዊ አጠቃቀም ካለው ፈይዳ አንፃር የአገራችን ማህበረሰቦች በደንብ ተረድቶት ተጠቃሚ እንዲሆኑ ፕሮቶኮሉን ወደ አማርኛ ቋንቋ ተተርጉሞ እንድታተም አድርጎል።

የአገራችን ሕዝቦች የናጎያ ፕሮቶኮል ለብዙሀ ሕይወት ሀብታችንና ባህላዊ ተያያዥ ዕውቀት ጥበቃ፣ በዘለቂታዊ አጠቃቀምና በተለይም የፍትሐዊና ተመጣጣኝ ጥቅም መጋራት ዓላማን ከማሳካት አንፃር ያለውን ከፍተኛ አስተዋጽኦ በመረዳት ለህጉ በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ መሆን ድርሻቸውን እንዲወጡ እጠይቃለሁ።

ዶ.ር ገመድ ዳሌ

የኢትዮጵያ ብዙሀ ሕይወት እንስሳት-የት ዋና ዳይሬክተር

የብዝሃ ሕይወት ኮንቬንሽን ፅሁፈት ቤት
የተባበሩት መንግስታት ድርጅት የአካባቢ ፕሮግራም
413 ቅዱስ ጃክዌስ ጎዳና ምእራብ፣ ሱት 800
ሞንትራያል፣ ኩዩቤክ፣ ካናዳ፣ ኤቸ2ዋይ 1ኤን9
ፋክስ: +1(514) 2886588
ስልክ:+1(514) 2882220

ኢሜይል: secretariat@cbd.int
ድረ ገጽ www.cbd.int

በብዝሃ ሕይወት ኮንቬንሽን ፅሁፈት ቤት 2011
መብቱ የተጠበቀ ነው። የታተመው በ2011 እ.ኤ.አ
ካናዳ ታተመ ነው

የአለም አቀፍ ደረጃ መጽሐፍ ቁጥር (ISBN) 92-9225-306-9

ይህንን ህትመት ለትምህርታዊ ወይም ትርፍን መሰረት ላላደረገ
ዓለማ ሲባል ያለ ልዩ የባለቅጂ መብት ፈቃድ ለመጠቀም የሚቻል
ሆኖ ነገር ግን ምንጩ በአግባቡ መጠቀስ ይኖርበታል። ለዚህ ሰነድ

ምንጭ ሆኖ የሚጠቀሰው የብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን ዕህፈት ቤት ነው።

የውስጥ ካታሎግ ማኅደር የናጎያ ፕሮቶኮል የጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ተመጣጣኝና ፍትሐዊ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን ላይ በመመርኮዝ የወጣ ሰነድና አባሪ/ የብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን ዕህፈት ቤት።

ማጠቃለያ: “ይህ መጽሔት የናጎያ ፕሮቶኮል የጀነቲክ ሀብት አርክብትና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን ላይ በመመሥረት የወጣ ሰነድና አባሪን የያዘ ነው”። በአታሚው የቀረበ

አለም አቀፍ ደረጃ የመጽሐፍ ቁጥር (ISBN) 92-9225-306-9

1. የብዝሀ ሕይወት ጥበቃ ሕግና አዋጅ
2. የጀነቲክ ሀብት ጥበቃ ሕግና አዋጅ
3. ብዝሀ ሕይወት ዓለምአቀፋዊ ትብብር
4. የብዝሀ ሕይወት ጥበቃ
 - i. የብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን (1992 እ.ኤ.አ)፣ ፕሮቶኮሎች፣ ወዘተ፣ 2010 ጥቅምት 29 (እ.ኤ.አ)
 - ii. የብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን አባላት ጉባኤ (ናጎያ፣ ጃፓን፣ 2010 እ.ኤ.አ)

iii. የተባበሩት መንግስታት

ኬ3488-ኬ48 2011

የናጎያ ፕሮቶኮል የጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ተመጣጣኝና ፍትሐዊ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ላይ በመመርኮዝ የወጣ ሰነድና አባሪ/ የብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ዕህፈት ቤት።

ማጠቃለያ: “ይህ መጽሐፍ የናጎያ ፕሮቶኮል የጀነቲክ ሀብት አርክብትና ከአጠቃቀማቸው የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊ ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ላይ በመመሥረት የወጣ ሰነድና አባሪን የያዘ ነው”። በአታሚው የቀረበ አለም አቀፍ ደረጃ የመጽሐፍ ቁጥር (ISBN) 92-9225-306-9

- 5. የብዝሀ ሕይወት ጥበቃ ሕግና አዋጅ
- 6. የጀነቲክ ሀብት ጥበቃ-ሕግ
- 7. ብዝሀ ሕይወት የዓለም አቀፍ ትብብር
- 8. የብዝሀ ሕይወት ጥበቃ
 - i. የብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን (1992 እ.ኤ.አ)፣ ፕሮቶኮሎች፣ ወዘተ፣ 2010 ጥቅምት 29 (እ.ኤ.አ)
 - ii. የብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን አባላት ጉባኤ (ናጎያ፣ ጃፓን፣ 2010 እ.ኤ.አ)
 - iii. የተባበሩት መንግስታት
 - ኬ3488-ኬ48 2011

የናጎያ ፕሮቶኮል የጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሃ ሕይወት ኮንቪንሽን ላይ ተሞርኩዞ የወጣ ሰነድና አባሪ

ለተጨማሪ መረጃ የብዝሃ ሕይወት ኮንቪንሽን ፅሁፈት ቤትን ለመጠየቅ ይችላሉ።

መግቢያ

የብዙሀ ሕይወት ኮንቪንሽን በተባበሩት መንግስታት የአካባቢና ልማት ጉባኤ (የሪዮ “ኤርዝ ሰሚት”) ለፊርማ ክፍት የተደረገው በሰኔ 5/1992 እ.ኤ.አ ሲሆን ተፈጻሚነቱ የፀናው ከታህሣሥ 29/1993 እ.ኤ.አ ጀምሮ ነው። ኮንቪንሽኑ የብዙሀ ሕይወትን በተመለከተ በስፋት የተዘጋጀ ብቸኛው የዓለም አቀፍ ሰነድ ነው።

የኮንቪንሽኑ ሦስት አላማዎች፡- የብዙሀ ሕይወት ጥበቃ፣ የብዝሃ ህይወት ሀብትን ዘላቂነት ባለው ሁኔታ መጠቀም እና ከጀነቲክ ሀብት አጠቃቀም ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ መካፈል ናቸው። የኮንቪንሽኑን ሶስተኛ አላማ ተግባራዊነትን የበለጠ ለማጠናከር በዘላቂ ልማት ላይ በተደረገ የአለም አቀፍ ጉባኤ (በጆሃንስበርግ በመስከረም 2002 እ.ኤ.አ) የዓለም ሀገራት መንግስታት በኮንቪንሽኑ ማዕቀፍ ውስጥ ከጀነቲክ ሀብት አጠቃቀም ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊ እና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት ጥረት እንዲያደርጉ ጥሪ የተደረገበት ነው። የኮንቪንሽኑ አባላት ጉባኤ በ2004 እ.ኤ.አ በተካሄደው ሰባተኛ ስብሰባው የአርክቦትና ጥቅም ተጋራትን በተመለከተ የተቋቋመው ጊዜያዊ ኮሚቴበዓለም አቀፍ ደረጃ ውይይትና ድርድር በማካሄድ ኮንቪንሽኑና የኮንቪንሽኑ አንቀጽ 15 (የጀነቲክ ሀብት አርክቦት) እና 8 (በ) (ባህላዊ እውቀት) እና

የኮንቬንሽኑን ሶስቱንም አላማዎች በተሳሳተ ሁኔታ ለመተግበር እንዲቻል ስልጣን ሰጥቶታል።

ከስድስት አመታት ድርድር በኋላ በጃፓን ሀገር በናጎያ ከተማ እ.ኤ.አ በጥቅምት 29/2010 በተደረገው የአባላት ጉባኤ አስረኛ ስብሰባ ላይ በጀነቲክ ሀብት አርክቦትና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞች ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ስምምነት ላይ በመመርኮዝ የወጣ የናጎያ ፕሮቶኮል ሰነድ ተፈርሟል።

ፕሮቶኮሉ ለጀነቲክ ሀብት አቅራቢዎች እና ተጠቃሚዎች የህግ ማዕቀፍ በማበጀትና ግልጽነት በማስፈን ጠንካራ መሠረት እንዲኖር በማድረግ ለኮንቬንሽኑ ሶስተኛው አላማ ተግባራዊነት ትልቅ አስተዋጽኦ አድርጏል። ጀነቲክ ሀብት የሚያቀርብ ወገን የውስጥ ሕጎችና መመሪያዎችን እንዲያከብር ወይም እንዲፈጽም የተቀመጡ ዝርዝር ግዴታዎች እና በጋራ በተደረሱባቸው ስምምነቶች ውስጥ የሚካተቱት የውል ግዴታዎች የፕሮቶኮሉ አይነተኛ ግኝቶችናቸው። እነዚህ ስምምነቶች እና ለጀነቲክ ሀብት አርክቦት ግልጽ እና ተገማች የሆኑ ሁኔታዎች እንዲኖሩ የተቀመጡ ደንቦች ጄኔቲክ ሀብቱ ከአቅራቢው ወገን ሲለይ ጥቅሞችን ለመጋራት በማስቻል ረገድ አስተዋጽኦ የሚያደርጉ ናቸው። በተጨማሪም ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ የአካባቢው ነዋሪዎች ወይም የማህበረሰቦች የባህላዊ

የናጎያ ፕሮቶኮል የጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ላይ ተሞርኩዞ የወጣ ሰነድና አባሪ

እውቀት፣ ፈጠራ እና ልማድ አርክቦትን የሚመለከቱ የፕሮቶኮሉ ድንጋጌዎች እነዚህ ማህበረሰቦች የራሳቸው የሆነ እውቀት፣ ፈጠራ እና ልማድ ተጠቃሚ ለመሆን የሚያስችላቸውን አቅም ይፈጥሩላቸዋል።

የጀነቲክ ሀብት እና ተያያዥ ባህላዊ እውቀት አጠቃቀምን በማበረታተት እና እነዚህን ከመጠቀም የተነሣ የሚገኙ ሀብት ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት አመቺ እድሎችን በማጠናከር ረገድ ፕሮቶኮሉ ማበረታቻ በመፍጠር ለብዝሀ ሕይወት ጥበቃ፣ ተያያዥ ሀብትን ዘላቂ በሆነ መንገድ ለመጠቀም እንዲሁም የብዝሀ ሕይወት ዘላቂነት ባለው ልማትና ለሰው ልጆች የተሻለ ኑሮ በመፍጠር ሂደት ውስጥ የላቀ አስተዋጽኦ ይኖረዋል።

የጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ሀብቱን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞች ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ ለመጋራት በብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽን ላይ በመመርኮዝ የወጣ የናጎያ ፕሮቶኮል

የፕሮቶኮሉ አባላት፡-

ከዚህ በኋላ “ኮንቬንሽን” ተብሎ የሚጠራው የብዝሀ ሕይወት ኮንቬንሽንን የተቀበሉ አባላት በመሆናቸው፣

ጀነቲክ ሀብት በጥቅም ላይ ከመዋል ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊ እና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ መጋራት ከኮንቪንሽኑ ሶስቱ አላማዎች አንዱና ዋናው መሆኑን በመረዳት፣ የኮንቪንሽኑን ይህንን ዓላማ ለማስፈጸም የሚውል መሆኑን በመቀበል ሀገራት በኮንቪንሽኑ ውስጥ በተገለጸው መሠረት የተፈጥሮ ሀብታቸውን ለመጠቀም ሉአላዊ መብቶች ያሏቸው መሆኑን ደግሞ በማረጋገጥ፣

የኮንቪንሽኑን አንቀጽ 15 ከግንዛቤ ውስጥ በማስገባት፣

በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 16 እና አንቀጽ 19 መሠረት በታዳጊ ሀገራት የጀነቲክ ሀብት ላይ ተጨማሪ ዕሴት ለመጨመር የሚያስችሉ ጥናትና ምርምሮች አቅም ለመገንባት በተደረገው ትብብር እና በቴክኖሎጂ ሽግግር ዘላቂነት ያለው ልማት እንዲኖር ያደረጉትን ክፍተኛ አስተዋጽኦ በመረዳት፣

የስነምግባር እና የብዝሀ ሕይወት ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ ወይም ዋጋ በተመለከተ አጠቃላይ ህብረተሰቡ ያለው ግንዛቤ እና ይህንን ጥቅም ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ከብዝሀ ህይወቱ ጠባቂ የማህበረሰብ አካላት ጋር የመጋራት ሁኔታ ለብዝሀ ህይወት ጥበቃና እንክብካቤ

እንዲሁም ተያያዥ ሀብቶችን ዘላቂነት ባለው መንገድ ለመጠቀም ቁልፍ ማበረታቻ መሆናቸውን በመገንዘብ፣ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት በብዝሀ ህይወት ጥበቃና ዘለቂታዊ አጠቃቀም፣ ድህነትን ለማጥፋት እና የአካባቢ ዘለቂታዊነት ብሎም የምእተ-ዓመት ግቦችን ለማሳካት በሚደረገው ጥረት ውስጥ የሚኖረውን ከፍተኛ ሚና እውቅና በመስጠት ፣ በጀነቲክ ሀብት አርክቦት እና ፍትሐዊ እና ተመጣጣኝ የሆነ ጥቅም ተጋሪነት መካከል ያለውን ትስስር እውቅና በመስጠት ፣

የጀነቲክ ሀብት አርክቦትና ፍትሐዊና ተመጣጣኝ የሆነ ጥቅም ተጋሪነትን በተመለከተ አስተማማኝ የሆነ የህግ ስርአት እንዲኖር ማድረግ የሚኖረውን ጥቅም በመገንዘብ፣

በጀነቲክ ሀብት አቅራቢዎችና ተጠቃሚዎች መካከል የሚደረጉ ድርድሮች በጋራ የሚስማሙባቸውን ነጥቦች በሚመለከት ፍትሐዊነትና ተመጣጣኝነት እንዲጠናከር የማድረግ ሂደት ጠቀሜታን ይበልጥ በመገንዘብ፣

በአርክቦትና በጥቅም ተጋሪነት ውስጥ ሴቶች የሚጫወቱትን ወሳኝ ሚና በመረዳት የብዝሀ ሕይወት ጥበቃ ፖሊሲዎችን በማውጣትና ተግባራዊ በማድረግ ሂደት ውስጥ በሁሉም እርከኖች የሴቶችን መላኩ ተሳትፎ በመገንዘብ፣

የኮንቪንሽኑን የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ድንጋጌዎችን ወ.ጤታማ አተገባበርን ለመደገፍ ቁርጠኛ በመሆን ፤

ከጀነቲክ ሀብት ጥቅም ላይ መዋል ጋር ተያይዘው የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ መጋራት እና ተያያዥ ባህላዊ የእውቀቶች አጠቃቀምን በተመለከተ የአስቀድሞ ተገንዝቦ እሺታ ሊገኝባቸው በማይችሉ ድንበር ተሻጋሪ ሁኔታዎች ውስጥ ሲሆን ያለውን ሂደት በአግባቡ ለማስኬድ አዳዲስ መፍትሔዎች አስፈላጊ መሆናቸውን በመገንዘብ፤

የጀነቲክ ሀብት ለምግብ ዋስትና፣ ለህብተረሰብ ጤና፣ ለብዝሀ ሕይወት ጥበቃና ፣ የአካባቢ አየር ንብረት ለውጥ ለመቀነስና ለመላመድ ፤

የግብርና-ነክ ብዝሀ ሕይወት ያለውን ለየት ያለ ሁኔታ፣ የተለያዩ ገጽታዎች እና ተያያዥ ችግሮች የተለያዩ መፍትሔዎችን የሚሹ መሆናቸውን በመገንዘብ፣ጀነቲክ ሀብትን በተመለከተ በሁሉም ሀገራት መካከል ያለውን ትስስር በተለይም በምግብና በግብርና ረገድ የተሳሰሩ መሆናቸውን፣ እንዲሁም ከድህነት ቅነሣና ከአየር ንብረት ለውጥ ጋር በተያያዘ ባለው ሁኔታ ውስጥ በአለም አቀፍ ደረጃ የምግብ ዋስትናን ለማረጋገጥ ቁልፍ ሚና ያለው መሆኑን በመረዳት እና የእጽዋት ጀነቲክ ሀብትን የሚመለከተው አለም አቀፍ ስምምነት ለምግብና ለግብርና መሠረታዊ የሆነ አስተዋጽኦ ያለው መሆኑን፤

ከዚህ ጋር በተያያዘም በተባበሩት መንግስታት የምግብና የግብርና ኮሚሽን ያለውን ሚና በመረዳት፤

በተባበሩት መንግስታት የአለም የጤና ድርጅት ያወጣቸው አለም አቀፍ የጤና ደንቦች (2005) እና የህብረተሰብ ጤናን በማረጋገጥ ረገድ የሰው ልጆችን ጤና ለማረጋገጥና ዝግጁነት እንዲኖር ለማድረግ የሰው ልጆች የመዲሃኒቶች አርክቦት እንዲያድግ ማድረግ አስፈላጊ መሆኑን በመገንዘብ፤ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነትን በተመለከተ ሌሎች በአለም አቀፍ ደረጃ እየተካሄዱ ያሉ ውይይቶች እውቅና በመስጠት ፤

የእጽዋት ጀነቲክስ ሀብት ለምግብና ለግብርና አለም አቀፍ ስምምነት ሥር የተዘጋጀው ባለብዙ ወገን የአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት ስርዓት ከኮንቬንሽኑ ጋር ተጣጥሞ የተዘጋጀ መሆኑን በማስታወስ፤

የኮንቬንሽኑን አላማዎች ለማሳካት የጀነቲክ ሀብትና ጥቅም ተጋሪነትን የሚመለከቱ ሰነዶች እርስ በእርሳቸው መደጋገፍ የሚገባቸው መሆኑን በመገንዘብ የኮንቬንሽኑ አንቀጽ 8(በ) ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ ባህላዊ እውቀቶች ጋር በተያያዘ እንዲሁም እነዚህን እውቀቶች በመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ሚዛናዊ በሆነ መንገድ ለመጠቀም ያለውን ጠቀሜታ በማስታወስ፤

በጀነቲክ ሀብትና በባህላዊ እውቀት መካከል ያለውን ግንኙነት እና ከነባርና ከአካባቢ ማህበረሰቦች ጋር ያላቸውን ተፈጥሯዊ ቁርኝት ፤

የባህላዊ እውቀት ለብዝሃሕይወት ጥበቃና ከነሱ የሚገኙትን ውጤቶች በዘላቂነት ለመጠቀም ፣ እንዲሁም የእነዚህን ማህበረሰቦች ኑሮ በዘላቂነት እንዲሻሻል ለማድረግ ፣

በነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ባለቤትነት ስር የሚገኙ ባህላዊ እውቀቶች ከጀነቲክ ሀብት ጋር በተያያዘ ያላቸውን የተለያዩ ሁኔታዎች በመገንዘብ፣

ከማህበረሰቦች መካከል ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ ባህላዊ እውቀቶች ባለሙሉ መብት የሆኑትን መለየት የነባርና የአካባቢው ማህበረሰቦች መብት መሆኑን በመረዳት፣

ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ ባህላዊ እውቀቶች በቃል፣ በሰነድ ወይም በሌሎች ዘዴዎች በሀገራት የተያዙ የተለዩ ሁኔታዎች ለብዝሃ ህይወት ጥበቃና ዘላቂታዊ አጠቃቀም አግባብነት ያላቸው የባህል ቅርስ ብልጽግና የሚያንፀባርቁ መሆናቸውን የበለጠ በመረዳት፣

በተባበሩት መንግስታት የነባር ማህበረሰቦች መብቶች አዋጅ ከግምት ውስጥ በማስገባት በዚህ ፕሮቶኮል ውስጥ ነባር ማህበረሰቦች ያሏቸውን መብቶች የሚቃረን ወይም የሚቀንስ ተደርጎ የማይተረጎም መሆኑን በማረጋገጥ እንደሚከተለው ተስማምተዋል ።

አንቀጽ 1

ዓላማ

የዚህ ፕሮቶኮል አላማ ጀነቲክ ሀብትን ከመጠቀም ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሃዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ ለመጋራት ማስቻል፣ አግባብነት ያላቸውን የጀነቲክ ሀብት አርክቦትና ቴክኖሎጂዎችን በተገቢው መንገድ ማሸጋገርን ጨምሮ በነዚህ ሀብቶችና ቴክኖሎጂዎች ያሉትን መብቶች ግምት ውስጥ በማስገባት እና አስፈላጊውን ፈንድ በመመደብ ለብዝሃ ህይወት ጥበቃና ከነሱ የሚገኘውን ጥቅም በዘለቄታዊነት ለመጠቀም አስተዋፅኦ ማድረግ ነው።

አንቀጽ 2

አተረጓጎም

በዚህ ፕሮቶኮል ውስጥ የተገለጹት ቃላት በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 2 ውስጥ የተሰጧቸው ትርጓሜዎች ይኖራቸዋል። በተጨማሪም በዚህ ፕሮቶኮል ውስጥ ቀጥሎ ያሉት ቃላት ከዚህ በታች የተሰጧቸው ትርጉሞች ይይዛሉ፡-

ሀ/ “የአባላት ጉባኤ” ማለት የኮንቪንሽኑ አባላት ጉባኤ ማለት ነው፡-

ለ/ “ኮንቪንሽን” ማለት የብዝሀ ሕይወት ኮንቪንሽን ማለት ነው፡-

ሐ/ “ጀነቲክ ሀብትን ጥቅም ላይ ማዋል” ማለት በኮንቬንሽኑ አንቀጽ 2 ሥር ትርጓሜ የተሰጠውን ባዮቴክኖሎጂን ጨምሮ በጀነቲክ ሀብት ላይ ወይም በጀነቲክ ሀብት የባዮኬሚካል ቅይጥ ላይ ጥናትና ምርምር እንዲሁም ልማት ማካሄድ ማለት ነው።

መ/ “ባዮቴክኖሎጂ” ማለት በስምምነቱ አንቀጽ 2 አንደተተረጎመው ማንኛውንም ቴክኖሎጂ ፣ ስነ ህይወታዊ ስርዓት፣ ህይወት ካላቸው ነገሮች ወይም የእነሱን ተዋዕኦ በመጠቀም በማሻሻልና በመስራት ለተለየ ጥቅም ለማዘጋጀት።

ሠ/ “ተዋጽኦ” ማለት በተፈጥሮ የሚገኝ ከህይወታዊ ቅመም ወይም ከጀነቲክ ሀብት ተለይቶ የወጣ ወይም የተዘጋጀ ውጤት ሆኖ የዘረመል መሰረታዊ ህዋስ ቅንጅታዊ አሰራር ባይኖረውም ይጨምራል።

አንቀጽ 3

የተፈጻሚነት ወሰን

ይህ ፕሮቶኮል በኮንቬንሽኑ ስምምነት አንቀጽ 15 የተፈጻሚነት ወሰን መሠረት እና ከጀነቲክ ሀብት ጥቅም ላይ መዋል ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ጥቅሞችን በተመለከተ ተፈጻሚ ይሆናል ። በተጨማሪም ፕሮቶኮሉ በኮንቬንሽኑ የተፈጻሚነት ወሰን ውስጥ ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ ባህላዊ እውቀቶች ላይ ወይም / እና

እነዚህን እውቀቶች ጥቅም ላይ ከማዋል ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞች ላይ ተፈጻሚ ይሆናል።

አንቀጽ 4

ከአለም አቀፍ ስምምነቶች እና ሰነዶች ጋር

ያለው ግንኙነት

1. በዚህ ፕሮቶኮል ውስጥ የተካተቱት አንቀጾች በአለም አቀፍ ስምምነት መሠረት የተገኙ የማንኛውንም አባል መብቶች እና ግዴታዎች ላይ ተግባራዊ ማድረግ በብዙሃ ህይወት ላይ ጉዳት የሚያደርሱ እስካልሆነ ድረስ ተጽእኖ አይኖራቸውም፤ ይህ አንቀጽ በዚህ ፕሮቶኮልና በሌሎች አለም አቀፍ ስምምነቶች መካከል የደረጃ ልዩነት ለመፍጠር የታሰበ አይደለም።
2. ከዚህ ፕሮቶኮልና ከኮንቪንሽኑ አላማዎች ጋር ደጋፊ እስኪሆኑና ተግባራዊ እስካልሆኑ ድረስ የዚህ ፕሮቶኮል አባላት ሌሎች የተለዩ አርክቦትና ጥቅም ተጋሪነትን ስምምነቶችን ጨምሮ ሌሎች አግባብነት ያላቸው አለም አቀፍ ስምምነቶችን ከማዘጋጀት እና ተግባራዊ ከማድረግ የሚያግዳቸው ነገር አይኖርም።
3. ይህ ፕሮቶኮል ከዚህ ፕሮቶኮል ጋር አግባብነት ያላቸው ሌሎች የአለም አቀፍ ሰነዶች ጋር በመደጋገፍ ተግባራዊ

ይሆናል። ከነዚህ ዓለም አቀፍ ስምምነቶች እና አግባብነት ባላቸው ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ስር እየተተገበሩ ያሉ ስራዎች ወይም ተግባራት ከኮንቪንሽኑ እና ከፕሮቶኮሉ ዓላማዎች ጋር ተደጋጋፊ እስከሆኑና ተቃራኒ እስካልሆኑ ድረስ ልዩ ትኩረት ሊሰጣቸው ይገባል።

- 4. ይህ ፕሮቶኮል አርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት የሚመለከቱ የኮንቪንሽኑ አንቀጾችን ለማስፈጸም የተዘጋጀ ሰነድ ነው። ከዚህ ፕሮቶኮልና ከኮንቪንሽኑ አላማዎች ጋር የማይቃረንና የተጣጣመ የተለየ አለም አቀፋዊ አርክቦትና ከጥቅም ተጋሪነት ሰነድ ጋር በተያያዘ ተግባራዊ በሚሆንበት ሁኔታ ውስጥ የተለዩ ጀነቲክ ሀብቶችን በተመለከተ ልዩ ሰነድ በተቀበለ አባል ወይም አባላት ላይ ይህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚነት አይኖረውም።

አንቀጽ 5

ፍትሐዊና ተመጣጣኝ የሆነ የጥቅም ተጋሪነት

- 1. በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 15 (ቁጥር 3 እና 7) መሠረት ጀነቲክ ሀብት ከመጠቀም ጋር ተያይዘው የሚገኙ ጥቅሞች እና ቀጣይ የአርክቦት ማመልከቻዎች እና ለንግድ የማዋል ሂደት ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ በጀነቲክ ሀብቱ መገኛ

ሀገር ወይም በኮንቬንሽኑ መሰረት የጀነቲክ ሀብቱ ያገኘ ወገን መካከል ይሆናል። መጋራቱም ሁለቱ በተስማሙባቸው የጋራ ነጥቦች መሰረት ይሆናል።

2. እያንዳንዱ አባል ሀገር በነባርና በአካባቢ ማህበረሰቦች ከተያዘ ጀነቲክ ሀብት የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ ለማረጋገጥ ሲባል በሀገር ውስጥ ህጎች የተፈጠሩ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች በጀነቲክ ሀብቶች ላይ ያላቸው መብት ሚዛናዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ በሚመለከታቸው ማህበረሰቦች መሀል በጋራ ተስማምተው ባስቀመጧቸው ነጥቦች መሰረት ለመጋራት እንዲቻል አግባብነት ያላቸውን የሕግ፣ አስተዳደራዊ ወይም የፖሊሲ እርምጃዎችን መወሰድ ይኖርበታል።
3. ከዚህ በላይ የተገለጸውን አንቀጽ (1) ተፈጻሚ ለማድረግ እያንዳንዱ የስምምነቱ አባል አግባብነት ያላቸው የሕግ፣ አስተዳደራዊ ወይም የፖሊሲ እርምጃዎችን ይወስዳል።
4. ጥቅሞች የሚባሉት ገንዘብ-ነክ ወይም ገንዘብ-ነክ ያልሆኑና በአባሪ ሰነድ ውስጥ የተዘረዘሩትን የሚያጠቃልል ነገር ግን በእነሱ ብቻ የተገደበ አይደለም።
5. እያንዳንዱ ወገን ከጀነቲክ ሀብት ጋር በተያያዘ የባህላዊ እውቀትን ከመጠቀም የሚገኘውን ጥቅም ፍትሃዊና

ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ ከእውቀቱ ባለቤቶች ከሆኑ ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ጋር ለመጋራት አግባብነት ያላቸውን ህጋዊ፣ አስተዳደራዊና የፖሊሲ እርምጃዎችን ይወስዳል ክፍፍሉም ሁለቱ ወገኖች በተስማሙባቸው የጋራ ነጥቦች መሰረት ይሆናል።

አንቀጽ 6

የጀነቲክ ሀብት አርክቦት

1. በተፈጥሮ ሀብቶች ላይ ያለን ሉአላዊ መብት እና በሀገር ውስጥ የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ህጎች ወይም የቁጥጥር ቅድመ ሁኔታዎች ተግባራዊ በማድረግ የጀነቲክ ሀብት ለመጠቀም አርክቦት ለማግኘት የሀብቱን አቅራቢ ወገን ማለትም የሀብቱ መገኛ ሀገር ወይም የጀነቲክ ሀብቱን በኮንቬንሽኑ መሰረት ያገኘ ወገን በተለየ ሁኔታ ካልተወሰነ በስተቀር የዚህ አካል አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ማግኘት ይኖርበታል።
2. እያንዳንዱ አባል በሀገሩ ሕግ መሠረት የጀነቲክ ሀብት አርክቦት ለመስጠት መብት ያላቸው ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ሲኖሩ ከእነዚህ ማህበረሰቦች አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ወይም ተቀባይነት እና

ተሳትፏቸውን የሚያረጋግጡ አግባብነት ያላቸውን እርምጃዎች ይወስዳል።

3. ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 ሥር በተገለፀው መሠረት አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ የሚፈልግ ማንኛውም አባል ከዚህ በታች የተገለጹትን በተመለከተ አግባብነት ያላቸው የሕግ፣ አስተዳደራዊ ወይም የፖሊሲ እርምጃዎችን መውሰድ ይኖርበታል፡-

ሀ/ የሀገር ውስጥ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነትን የሚመለከቱ ሕጎችና አስተዳደራዊ መስፈሪቶች ትክክለኛ ፣ የጠሩና ግልፅ እንዲሆኑ ያደርጋል፤

ለ/ የጀነቲክ ሀብት አርክቦትን በተመለከተ ፍትሐዊ እና ዘፈቀዳዊ ያልሆኑ መመሪያዎችና ስነስርዓቶች እንዲኖሩ ያደርጋል ፤

ሐ/ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ለማግኘት እንዴት መጠየቅ እንደሚገባ መረጃ ይሰጣል ፤

መ/ በተገቢው ብሄራዊ ባለስልጣን የሚሰጡ ውሳኔዎች ግልፅ ና የማያሻሙ እንዲሁም በተገቢው የጊዜ ገደብና ወጭ በጽሁፍ እንዲሰጡ ማድረግ፤

ሠ/ በአርክቦት ጊዜ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ለመስጠት ለተወሰነ ውሣኔ ማስረጃ ይሆን ዘንድ ፈቃድ እንዲሰጥ ማድረግና በዚሁ መሠረት ለአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት ማሳወቅ፤

የአርክቦት ወይም ይህንን የመሰለ ፈቃድ በሚሰጥበት ጊዜ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ እና በጋራ የተስማሙባቸው ነጥቦች ውሳኔ ማስረጃ ይሆን ዘንድ ለአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት ማሳወቅ፤

ረ/ ተፈጻሚነት ያለው ሆኖ ሲገኝ እና በሀገሪቱ ሕግ መሠረት ሊታይ የሚችል ሲሆን አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ወይም እውቅና ወይም የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች በአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ውስጥ ተሳትፏቸውን ለማግኘት መሟላት ያለባቸው መሥፈርቶች እና ወይም ሃደቶች ማዘጋጀት ፤

ሰ/ የጋራ ስምምነቶችን የሚጠይቁ እና የሚያቋቋሙ ግልፅ መመሪያዎችና ስነስርዓቶችን ማስቀመጥ ላይ ለመድረስ የሚረዱ እና መሟላት የሚገባቸው ግልጽ መመሪያዎችና ስነስርዓቶችን ማስቀመጥ። እነዚህ ስነስርዓቶች እና

መመሪያዎች በጽሑፍ መዘጋጀት ይኖርባቸዋል።

በተጨማሪም የሚከተሉትን ሊያካተቱ ይችላሉ፡-

1. የግጭት መፍቻ አንቀፅ፣
2. የጥቅም ተጋሪነት መመሪያዎች፣ የአእምሯዊ ንብረት መብቶችን ጨምሮ ፣
3. በቀጣይነት ሦስተኛ ወገን (ካለ) ሊጠቀምበት የሚችልበትን ሁኔታ የሚመለከቱ መመሪያዎች እና
4. ተፈጻሚነት ያለው ከሆነ ሀሣብ መለወጥን የሚመለከቱ መመሪያዎች፣

አንቀጽ 7

ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዥ ባህላዊ እውቀት አርክቦት

የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ የሆኑ ባህላዊ እውቀቶች አርክቦት በነባርና የአካባቢ ማህበረሰብ አስቀድሞ ተገንዝቦ በሚሰጥ እሽታ ወይም እውቅናና ተሳትፎ እንዲሁም የጋራ መግባቢያ ነጥቦችን በማስቀመጥ እንዲሆን እያንዳንዱ ወገን በሀገሩ የውስጥ ህጎች መሰረት ተገቢውን እርምጃ መውሰድ ይኖርበታል።

አንቀጽ 8

ልዩ ትኩረቶች

እያንዳን ወገን አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት የሚመለከቱ ሕጎችና አስተዳደራዊ መመሪያዎችን በማዘጋጀትና በመተግበር ሂደት ውስጥ ከዚህ በታች የተገለፁትን ማከናወን ይኖርበታል፡-

ሀ/ ብዙሀ ህይወትን ለመጠበቅና በዘላቂነት ለመጠቀም አስተዋጽኦ የሚያደርጉ ጥናትና ምርምሮችን ማነሳሳትና ማበረታታት የሚያስችሉ ሁኔታዎችን መፍጠር ፣ በተለይም በማደግ ላይ ባሉ ሐገራት ጥናትና ምርምር የሚካሄድባቸው አላማዎች መቀያየርን ከግምት ውስጥ በማስገባት አርክቦትና ለንግድ አላማ ያልሆኑ የጥናትና ምርምር ተግባራትን እንዲከናወኑ የሚያስችሉ ቀለል ያሉ እርምጃዎችን መውሰድ፣

ለ/ በሀገርአቀፍ ወይም ዓለም አቀፍ ደረጃ የታወቁ በሰውነት፣ በእንስሳት ወይም በእፅዋት ጤና ላይ ድንገተኛ ስጋት ወይም ጉዳት የሚያደርሱ ወቅታዊ ወይም የቀረበ ድንገተኛ አደጋዎችን በተመለከተ ተገቢውን ትኩረት መስጠት አለባቸው፡፡

አባል ሀገራት ፈጣን የጀነቲክ ሀብት አርክቦትና ከጀነቲክ ሀብት መጠቀም የሚገኘውን ጥቅም ፈጣን በሆነ ሁኔታ ፍትሀዊና ተመጣጣኝ በሆነ ሁኔታ የመጋራትን አስፈላጊነት

እንዲሁም በተለይ በታዳጊ ሀገራት ውስጥ ህክምናውን ለሚፈልጉ በተመጣጣኝ ዋጋ እንዲያገኙ ትኩረት ማድረግ አለባቸው።

ሐ/ ጀነቲክ ሀብት ለምግብና ለግብርና ያላቸውን ጠቀሜታ በተለይም ለምግብ ዋስትና ያላቸውን ልዩ ሚና ከግምት ውስጥ ማስገባት ይኖርባቸዋል።

አንቀጽ 9

ለጥበቃና ለዘላቂ አጠቃቀም አስተዋጽኦ ማድረግ

አባል ሀገራት የጀነቲክ ሀብትን ጥቅም ላይ ከማዋል የሚገኙ ጥቅሞችን ለብዝሀ ሕይወት ጥበቃ እና ከነሱ የሚገኘውንም ዘላቂነት ባለው ሁኔታ መጠቀም ወደሚያስችሉ ጥቅሞች እንዲያተኩሩ ተጠቃሚዎችንና አቅራቢዎችን ማበረታታት ይኖርባቸዋል።

አንቀጽ 10

ዓለም አቀፋዊ ባለብዙ ወገን ጥቅም ተጋሪነት ዘዴ

አባል ሀገራት ድንበር ተሻጋሪ የሆኑ ወይም አስቀድሞ ተገንዝቦ እሽታን ለማግኘት ወይም ለመስጠት አዳጋች የሆኑ የጀነቲክ ሀብት እና ተያያዥ ባህላዊ እውቀት አርክቦትና ፍትሐዊና ተመጣጣኝ ጥቅም ተጋሪነት የሚፈጸምበት አለም አቀፍ ባለ ብዙ ወገን ጥቅም

ተጋሪነት ስርአት መዘርጋት አስፈላጊነትን መገንዘብ አለባቸው። በዚህ ሂደት የጀነቲክ ሀብትና ተያያዥ ባህላዊ እውቀትን ከመጠቀም የሚገኙ ጥቅሞች በአለም አቀፍ ብዙሀ ሕይወትን እና ክፍሎቹን ለመጠበቅና በዘላቂነት ለመጠቀም መዋል አለባቸው።

አንቀጽ 11

ድንበር-ተሻጋሪ ትብብር

1. ተመሳሳይ የሆነ ጀነቲክ ሀብት ከአንድ በላይ በሆኑ አባል ሀገራት ድንበር ውስጥ በዘቦታ የሚገኝ ከሆነ እነዚህ አባላት እንደአስፈላጊነቱ የሚመለከታቸው ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ተሳትፎ እንዲኖር በማድረግ ለዚህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚነት በጋራ ተባብሮ ለመሥራት ጥረት ያደርጋሉ።
2. ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዘ አንድ አይነት ባህላዊ እውቀት ከአንድ በላይ በሆኑና በተለያዩ ሀገራት በሚገኙ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች የሚጋሩት ከሆነ የእነዚህ ሀገራት እንደአስፈላጊነቱ የሚመለከታቸው ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ተሳትፎ እንዲኖር ጥረት በማድረግ ለዚህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚነት ይተባበራሉ።

አንቀጽ 12

ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ ባህላዊ እውቀት

1. በዚህ ፕሮቶኮል መሠረት ያሉባቸውን ግዴታዎች በመፈፀም በፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት የውስጥ ሕጎች መሠረት የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ባህላዊ ሕጎች፣ ፕሮቶኮሎች እና ስነስርዓቶችን ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ የባህላዊ እውቀቶችን ከግምት ውስጥ ማስገባት ይኖርባቸዋል።
2. አባል ሀገራት ከሚመለከታቸው የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ንቁ ተሳትፎ ባለበት ሁኔታ ከጀነቲክ ሀብት ጋር በተያያዘ የባህላዊ እውቀት ዋና ተጠቃሚዎችን ስለግዴታዎቻቸው ለማሳወቅ ስልት ማበጀት፣ ለማርከብና ባህላዊ እውቀትን ከመጠቀም የሚገኘውን ጥቅም ፍትህዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ ለመጋራት የሚወሰዱ እርምጃዎችን በአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት በኩል እንዲያገኙ ማድረግ ይኖርባቸዋል።
3. የፕሮቶኮሉ አባላት እንደ አስፈላጊነቱ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦችና በእነዚህ ማህበረሰቦች ውስጥ የሚገኙ ሴቶችን ጨምሮ ከዚህ በታች የተገለጹትን በማከናወን ሂደት ውስጥ ድጋፍ ለመስጠት ጥረት ማድረግ ይጠበቅባቸዋል፡-

ሀ/ ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ የሆነ ባህላዊ እውቀት አርክቦትን እና ከዚህ እውቀት የሚገኙ ፍትሀዊና ተመጣጣኝ ጥቅሞችን የሚመለከት የማህበረሰብ ፕሮቶኮል ማዘጋጀት፤

ለ/ ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥነት ያለው ባህላዊ እውቀት ከመጠቀም ጋር በተገናኘ የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ መጋራትን ለማስጠበቅ የጋራ ስምምነቶች ማሟላት ያለባቸውን ዝቅተኛ መሥሪቶች፤

ሐ/ ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ የሆነ ባህላዊ እውቀት ከመጠቀም ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞችን ፍትሐዊና ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ ለመጋራት የሚደረጉ ሞዴል የውል ሀረጎች ፤

4. ይህንን ፕሮቶኮል ተፈጻሚ በማድረግ ሂደት ውስጥ የፕሮቶኮሉ አባላት በተቻለ መጠን በኮንቬንሽኑ አላማዎች መሠረት በነባርና በአካባቢ ማህበረሰቦች በራሳቸውና በማህበረሰቦች መካከል ጀነቲክ ሀብትና ተያያዥ ባህላዊ እውቀትን የመለዋወጥና የመጠቀም ልማዳዊ አሰራሮችን አይገደቡም፡፡

አንቀጽ 13

ብሔራዊ ተጠሪ መስሪያ ቤት እና ባለስልጣን አካላት

1. እያንዳንዱ አባል ብሔራዊ የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ተጠሪ መስሪያ ቤት እንዲኖር ያደርጋል። ብሔራዊ ተጠሪ መስሪያ ቤቱም በሚከተለው መንገድ ያደርጋል ፡-

ሀ/ የጀነቲክ ሀብት አርክቦት ለማግኘት፣ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ የሚገኝበትን ስነስርዓት በተመለከተ፣ የጋራ ስምምነቶች የሚደረጉባቸው ሁኔታዎች የጥቅም ተጋሪነትን ጨምሮ መረጃ ማግኘት ለሚፈልጉ አመልካቾች፣

ለ/ ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ ለሆነ ባህላዊ እውቀት አርክቦት ለሚፈልጉ አመልካቾች አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ የማግኘት ስርዓት ወይም የማዕደቅና ፣ የጋራ መግባቢያ ሰነድ ዝግጅት እና ጥቅም ተጋሪነትን ጨምሮ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ተሳትፎ ባለበት መንገድ የሚገኝበትን መረጃ መስጠት፣

ለሀ/ ብሔራዊ ባለስልጣን አካላትን፣ የሚመለከታቸው ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦችን እና ባለድርሻ አካላትን የሚመለከቱ መረጃዎች፣ ብሔራዊ ተጠሪ መስሪያ ቤቱ ከፅህፈት ቤቱ ጋር የሚደረጉ ግንኙነቶችን በማከናወን ረገድ ኃላፊነት አለበት ።

2. እያንዳንዱ አባል ሀገር በአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ላይ አንድ ወይም ከዚያ በላይ ብሄራዊ ባለስልጣን ሊወክሉ ይገባል።

ብሄራዊ ባለስልጣናት ተፈጻሚነት ባላቸው ብሄራዊ ህጎች፣ አስተዳደራዊ ወይም የፖሊሲ ርምጃዎች መሰረት አርክቦት የመስጠት ኃላፊነት ወይም የአርክቦት መስፈርቶችን ሲያሟሉ የፅሁፍ ማስረጃ የመስጠት እና በአፈፃፀም ስርዓቶች እና አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ለማግኘት መሟላት የሚገባቸውን መስፈርቶች እና የጋራ መግባቢያ ሠነዶች የመዋዋል ላይ ምክር የመስጠት ኃላፊነት አለባቸው።

3. አንድ አባል የብሄራዊ ባለስልጣን አካል እና ተጠሪ መስሪያ ቤት ኃላፊነቶችን የሚወጣ አንድ አካል ሊያቋቁም ይችላል።

4. ይህ ፕሮቶኮል ተፈፃሚ መሆን ከሚጀምርበት ቀን አስቀድሞ እያንዳንዱ አባል የተጠሪ መስሪያ ቤቱን እና በብሔራዊ ደረጃ ስልጣን ለተሰጠው አካል ወይም አካላት የሚገኙበትን አድራሻ ለፅሁፈት ቤቱ ያሳውቃል። አንድ አባል ሀገር ከአንድ በላይ የሆኑ ተጠሪ መስሪያ ቤትና ባለስልጣን አካላት ያለው ከሆነ የእነዚህን አካላት ኃላፊነቶች በተመለከተ ለፅሁፈት ቤቱ ያሳውቃል ። ተፈፃሚነት ያለው ሆኖ ሲገኝ ይህ መረጃ

ቢያንስ የትኛው ባለስልጣን ጀነቲክ ሀብትን በተመለከተ ኃላፊነት እንዳለበት የሚገለጽ መሆን አለበት። ከዚህ በኋላም እያንዳንዱ አባል ሀገር ተጠሪ መስሪያ ቤትና የባለስልጣን አካላቱን በተመለከተ የሚኖሩ ማንኛውንም ለውጦች ለዕህፈት ቤቱ ወዲያውኑ ማሳወቅ አለበት ።

5. ዕህፈት ቤቱ ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 4 ሥር በተገለጸው መሠረት የሚገኙትን መረጃዎች በአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት በኩል ተደራሽ እንዲሆኑ ያደርጋል።

አንቀጽ 14

የአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት እና

የመረጃ ልውውጥ

1. የአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 18 /ተራ ቁጥር 3/ ሥር የተገለጸው የአጣሪ ምክር ቤት አሰራር አካል ሆኖ ተቋቁሟል። ምክር ቤቱ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነትን የሚመለከቱ መረጃዎችን ለመለዋወጥ የሚያገለግል አካል ይሆናል። በተለይም ፕሮቶኮሉን ተግባራዊ ከማድረግ ጋር በተያያዘ በአባል ሀገራት የሚቀርቡ መረጃዎች ለሁሉም ተደራሽ እንዲሆኑ ያደርጋል።

2. በምስጢር የሚያዘኑ መረጃዎችን በተመለከተ ያሉት መመሪያዎች እንደተጠበቁ ሆኖ እያንዳንዱ አባል ሀገር ማንኛውንም መረጃ እንዲሁም እያንዳንዱ የአባል ሀገራት ጉባኤ ውሳኔዎችን ተከትሎ ለዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ አገልግሎት እንዲቀርቡ የተወሰኑ መረጃዎችን ለአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት ተደራሽ ያደርጋል :: እነዚህ መረጃዎችም:-

ሀ/ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነትን በተመለከተ ያሉ የሕግ፣ አስተዳደራዊ ወይም የፖሊሲ እርምጃዎች፣

ለ/ በብሄራዊ ደረጃ የተቋቋሙ ሀገራዊ ተጠሪ መስሪያ ቤትና ባለስልጣን አካል ወይም አካላት የሚመለከቱ መረጃዎችን፣ እና

ሐ/ በአርክቦት ወቅት የሚሰጡ ፍቃዶች ወይም ተመጣጣኛቸው አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታና የጋራ ስምምነት ነጥቦች ለማቋቋም የተሰጡ ውሳኔዎችን የሚያስረዱ መሆን ይኖርባቸዋል::

3. ከዚህ በታች የተመለከቱ ተጨማሪ መረጃዎች የሚኖሩ ከሆነ እና አስፈላጊ ከሆኑ የሚከተሉትን ሊያካትት ይችላል :-

ሀ/ ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች አግባብነት ያላቸው ባለስልጣናት እና ተያያዥ መረጃዎች፣

ለ/ ሞዴል የውል አንቀጾች፣

ሐ/ የጀነቲክ ሀብቶችን በተመለከተ ክትትል ለማድረግ የተዘጋጁ ዘዴዎችና መሳሪያዎች እና

መ/ የሥነ ምግባር መመሪያዎች እና መልካም ተሞክሮዎች

- 4. የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት ያከናወናቸው ተግባራት ሪፖርቶችን ማዘጋጀት ጨምሮ ኃላፊነቶቹን የሚወጣበት የአሰራር መመሪያዎች በአባል ሐገራት የመጀመሪያ ጉባኤ ላይ በሚወሰነው እና ከዚያ በኋላ በተለያዩ ወቅቶች በሚሻሻልበት መሠረት ይሆናል።

አንቀጽ 15

አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት የሚመለከቱ የሀገር ውስጥ

ሕጎች ወይም ደንቦችን ስለማክበር

- 1. እያንዳንዱ አባል/ሀገር በግዛቱ ውስጥ ጥቅም እየሰጠ ያለ የጀነቲክ ሀብት አርክቦት በሀገሩ የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ህጎች በሚያዙት መሰረት አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ የተገኘበትና የጋራ መግባቢያ ሰነድ የተዘጋጀበት ወይም የሌላኛው ሀገር የቁጥጥር ቅድመ ሁኔታ ያሟላ መሆኑን ለማረጋገጥ ተገቢ፣ውጤታማ እና ተመጣጣኝ የሕግ፣ አስተዳደራዊና ፖሊሲያዊ እርምጃዎችን መውሰድ አለበት።

2. አባል ሀገራት ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 በተገለጸው አንቀጽ መሠረት የተወሰዱ እርምጃዎችን ያለማክበር ሁኔታዎችን በተመለከተ አግባብነት ያላቸው፣ ውጤታማና ተመጣጣኝ እርምጃዎች ይወስዳሉ።
3. አባል ሀገራት በተቻለ መጠን እና እንዳስፈላጊነቱ ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 ሥር የተገለጸውን የሀገር ውስጥ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት ሕጎችን ወይም የቁጥጥር ቅድመ ሁኔታዎችን ያለማክበር ሁኔታ ሲኖር በጋራ መተባበር ይኖርባቸዋል።

አንቀጽ 16

ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዘ ባህላዊ እውቀት አርክቦት እና የጥቅም ተጋሪነት የሚመለከቱ የሀገር ውስጥ ሕግ ወይም ደንቦችን ስለማክበር

1. እያንዳንዱ ወገን በድንበሩ ውስጥ በጥቅም ላይ የሚውል ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ የሆነ ባህላዊ እውቀት አስቀድሞ ተገንዝቦ በሚሰጥ እሽታ ወይም ይሁንታ እና በነባርና በአካባቢ ማህበረሰቦች ተሳትፎ እና የጋራ ስምምነት ተቋቁሞ አርክቦት እንዲኖረው ለማድረግ የሚያስችሉ አግባብነት ያላቸውን ውጤታማና ተመጣጣኝ የሕግ፣ አስተዳደራዊ ወይም የፖሊሲ እርምጃዎች ይወስዳል። እንዲሁም ነባሮችና የአካባቢው ማህበረሰቦች የሚገኙበት ሌላኛው ወገን በሀገር ውስጥ

የአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት ህጎች ወይም አስተዳደራዊ ቅድመ ሁኔታዎችን በሚጠይቁት መሠረት የጋራ ስምምነቶች መደረጋቸውን ያረጋግጣል።

2. እያንዳንዱ የፕሮቶኮሉ አባል ሐገራት ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 ሥር በተገለጸው መሠረት የተወሰዱ እርምጃዎች ተግባራዊ ሣያደርጉ ሲቀሩ አግባብነት ያላቸው ውጤታማና ተመጣጣኝ የሆኑ እርምጃዎችን ይወስዳሉ።
3. የፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት በተቻለ መጠን እና እንደ አስፈላጊነቱ ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 ሥር የተገለጹት የሀገር ውስጥ የአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ህግ ወይም አስተዳደራዊ ቅድመ ሁኔታዎች ሲጣሉ ሊተባበሩ ይገባል።

አንቀጽ 17

የጀነቲክ ሀብት አጠቃቀም ክትትል

1. እያንዳንዱ ወገን የጀነቲክ ሀብት አጠቃቀምን በተመለከተ ክትትል ማድረግ እና ግልጽነት እንዲሰፍን አግባብነት ያላቸው እርምጃዎች በመውሰድ ለተግባራዊነቱ ድጋፍ ለማድረግ ይኖርበታል። እርምጃዎቹም የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-
ሀ/ ከዚህ በታች በተመለከተው መሠረት አንድ ወይም ከዚያ በላይ የፍተሻ ኬላዎችን ማቋቋም፡-

1. የፍተሻ ኬላዎች እንደአስፈላጊነቱ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ፣ የጀነቲክ ሀብቱን ምንጭ፣ የጋራ መግባቢያ ሰነዶች መደረጋቸው እና/ወይም የጀነቲክ ሀብት አጠቃቀም የሚመለከቱ መረጃዎች ይቀበላሉ ወይም ይሰበስባሉ።
2. እያንዳንዱ አባል እንደ አግባብነቱ እና በተመደበው የፍተሻ ኬላ ተጨባጭ ሁኔታ ላይ በመመስረት የጀነቲክ ኬላ የጀነቲክ ሀብት ተጠቃሚዎች በተመደበው የፍተሻ ኬላ ከዚህ በላይ የተገለጹ መረጃዎችን እንዲያቀርቡ ይጠይቃል። እያንዳንዱ አባል ተግባራዊ ያለማድረግ ሁኔታ ሲፈጠር አግባብነት ያላቸው፣ ውጤታማና ተመጣጣኝ እርምጃዎችን ይወስዳል።
3. እነዚህ መረጃዎች በአለም አቀፍ ደረጃ እውቅና የተሰጣቸው ተግባራዊ ማድረግን የሚመለከቱ የምስክር ወረቀቶች ወይም ማስረጃዎች ጨምሮ የመረጃ ሚስጢር የመጠበቅ ሁኔታ እንደተጠበቀ ሆኖ ለሚመለከተው ብሄራዊ ባለስልጣን አካላት፣ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ለሚሰጥ ወገን፣ እንዲሁም እንደአስፈላጊነቱ ለአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት የሚቀርቡ ይሆናል።
4. የፍተሻ ኬላዎች ውጤታማና በአግባቡ ተግባራዊነቸውን የሚያከናውኑ እና የዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ (ሀ)ን

ለመተግበር የሚያስችሉ አግባብነት ያላቸውን ተግባራት የሚያከናውኑ መሆን ይኖርባቸዋል። ከጀነቲክ ሀብት አጠቃቀም ጋር አግባብነት ያላቸው ወይም በማንኛውም ደረጃ ላይ ያሉ የምርምር ሥራዎች ለልማት፣ ለፈጠራ፣ ለንግድ አላማ ወይም ለቅድመ ንግድ የሚውሉ ተገቢ መረጃዎችን ለመሰብሰብ የሚያገለግሉ መሆን ይኖርባቸዋል።

ለ/ የጀነቲክ ሀብት አቅራቢዎችና ተጠቃሚዎች በጋራ በሚያደርጓቸው ስምምነቶች ውስጥ እነዚህን ስምምነቶች ለመተግበር መረጃዎችን ለመጋራት፣ ሪፖርት የማድረግ ቅድመ ሁኔታን ጨምሮ ፣ የመረጃ ልውውጥን የሚመለከቱትን እንዲያካትቱ ማበረታታት፣

ሐ/ ወጪ ቆጣቢ የመገናኛ ዘዴዎችና ሥርአቶችን ጥቅም ላይ እንዲውሉ በማበረታታት።

2. በአንቀጽ 6 ተራ ቁጥር 3(ረ) ሥር በተገለጸው መሠረት የተሰጠ ፈቃድ ወይም ተመሳሳይ ከአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት የሚገኝ ማስረጃ በአለም አቀፍ ደረጃ እውቅና ያለው ተግባራዊ የሚደረግ ማስረጃ ሆኖ የሚወሰድ ይሆናል።

3. በአለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያለው የምስክር ወረቀት የሚመለከተው የጀነቲክ ሀብት አርክቦት አስቀድሞ ተገንዝቦ

በሚሰጥ እሽታ እና የጋራ ስምምነቶች መሠረት በሀገር ውስጥ የአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት መመሪያዎች ወይም በአስቀድሞ ተገንዝቦ እሽታ ሰጭው የቁጥጥር ቅድመ ሁኔታዎች መሠረት ለመካሄዳቸው ማስረጃ ይሆናል።

4. በአለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያለው የተሟላ ምስክር ወረቀት በምስጢር የሚያዙ ካልሆኑ በስተቀር የሚከተሉትን አነስተኛ መረጃዎች ያካተተ መሆን ይኖርበታል፡-

ሀ/ የሰጠው ባለስልጣን፤

ለ/ የተሰጠበት ቀን፤

ሐ/ አቅራቢው፤

መ/ የምስክር ወረቀቱ ልዩ መለያ፤

ሠ/ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ የተሰጠው ሰው ወይም ድርጅት፤

ረ/ በምስክር ወረቀቱ የተካተቱት ጀነቲክ ሀብቶች ወይም ጉዳይ፤

ሰ/ የጋራ ስምምነት ስለመደረጉ ማረጋገጫ፤

ሸ/ አስቀድሞ ተገንዝቦ የሚሰጥ እሽታ ለመገኘቱ ማረጋገጫ እና

ቀ/ ለንግድ-ነክ እና/ወይም ንግድ-ነክ ላልሆነ ጥቅም መሆኑን ።

አንቀጽ 18

የጋራ ስምምነቶችን ተግባራዊ ስለማድረግ

1. የዚህ ፕሮቶኮል አንቀጽ 6፣ ተራ ቁጥር 3 /ሰ/ /ቀ/ እና አንቀጽ 7 ተግባራዊ ሲደረጉ ውስጥ እያንዳንዱ አባል የጀነቲክ ሀብት እና/ወይም ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዘ ባህላዊ እውቀት አቅራቢዎችና ተጠቃሚዎች ከዚህ በታች የተገለጹትን ጨምሮ የአለመግባባት አፈታት አንቀጾችን በጋራ ስምምነቶች ውስጥ እንደ አስፈላጊነታቸው እንዲያካትቱ ማበረታታት አለበት፡፡

ሀ/ ማንኛውንም አለመግባባት የተፈጠረበትን ጉዳይ የማየት ስልጣን ያለው አካል፣

ለ/ ገዥ ሕግ፣ እና/ ወይም

ሐ/ የግልግል ዳኝነት እና ስምምነትን የመሳሰሉ አማራጭ የግጭት መፍቻ ዘዴዎችን

2. እያንዳንዱ አባል በጋራ የተደረጉ ስምምነቶችን በተመለከተ አለመግባባቶች ሲፈጠሩ ተፈጻሚነት ባለው ሕግ መሠረት በሀገራቸው የሕግ ስርአት ውስጥ ካሳ የመጠየቅ እድል ያለ መኖሩን ያረጋግጣል፡፡

3. እያንዳንዱ አባል ከዚህ ቀጥሎ ያሉትን በተመለከተ አግባብነት ያላቸው እርምጃዎችን ይወስዳል ፡-

ሀ/ ፍትህ የማግኘት እና

ለ/ በውጪ አገር የተሰጡ ውሳኔዎችንና እና የግልግል ዳኝነትን የማስፈጸምና በጋራ እውቅና መስጠትን በተመለከተ የማስፈጸሚያ ዘዴዎች የመጠቀም

4. የዚህ አንቀጽ ውጤታማነት በዚህ ፕሮቶኮል አንቀጽ 31 መሠረት በፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት ጉባኤ በሚያገለግለው የአባል ሀገራት ስብሰባ የሚገመገም ይሆናል።

አንቀጽ 19

ሞዴል የውል አንቀጾች

1. የጋራ ስምምነቶች በተመለከተ እያንዳንዱ አባል ሀገር የሴክተር እና በሴክተሮች መካከል ክሮስ ሴክተር ሞዴል የውል ሀረጎች እንደ አግባብነታቸው በማዘጋጀት በማሻሻልና ጥቅም ላይ እንዲውሉ ያበረታታል።
2. የዚህ ፕሮቶኮል አባላት ጉባኤ በመሆን የሚያገለግሉ የአባላት ስብሰባ በየጊዜው የሴክተር እና በሴክተሮች መካከል ሞዴል የውል አንቀጾች አገልግሎት ላይ የማዋል ስቶክ(stock) ይወስዳል።

አንቀጽ 20

የሥነ ምግባር መርሆች፣ መመሪያዎች እና መልካም ተሞክሮዎች እና /ወይም ደረጃዎች

1. እያንዳንዱ አባል ሀገር አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነትን በተመለከተ በራሳቸው ተነሳሽነት የስነ ምግባር መርሆዎች፣ መመሪያዎችና መልካም ተሞክሮዎች እና/ወይም ደረጃዎች እንዲዘጋጁ፣ እንዲሻሻሉና ጥቅም ላይ እንዲውሉ ማበረታታት አለባቸው።
2. የዚህ ፕሮቶኮል አባላት ጉባኤ በመሆን የሚያገለግሉ የአባላት ስብሰባ በየወቅቱ የስነ ምግባር መርሆች፣ መመሪያዎች እና መልካም ተሞክሮዎች እና/ወይም ደረጃዎችን የመጠቀም እንዲሁም የተወሰኑ የሥነ ምግባር መርሆች፣ መመሪያዎች እና መልካም ተሞክሮች እና/ወይም ደረጃዎች ቀምሮ የመጠቀም ሁኔታን ግምት ውስጥ ማስገባት አለባቸው ።

አንቀጽ 21

ግንዛቤ ማሳደግ

እያንዳንዱ አባል ጀነቲክ ሀብትና ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዘ ባህላዊ እውቀት እንዲሁም ተያያዥ የሆኑ የአርክቦትና የጥቅም

ተጋሪነት ጉዳዮች አስፈላጊነት በተመለከተ ግንዛቤ ለማሳደግ አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን ይወስዳል።

እነዚህ እርምጃዎች የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

ሀ/ ይህንን ፕሮቶኮልና አላማዎቹን ማስተዋወቅ፤

ለ/ ነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች እና የሌሎች ባለድርሻ አካላት ስብሰባዎችን ማዘጋጀት ፤

ሐ. ለነባርና ለአካባቢ ማህበረሰቦችና እንዲሁም ለሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት ድጋፍ የሚሰጥ ዴስክ ማቋቋምና ማጠናከር፤

መ/ በብሄራዊ አጣሪ ምክር ቤት አማካኝነት መረጃዎችን ማሰራጨት፤

ሠ/ ከነባርና ከአካባቢ ማህበረሰቦችና ከሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት ጋር በመመካከር የበጎ ፈቃድ ሥነ ምግባር መርሆችን፣ መመሪያዎች እና መልካም ተሞክሮዎች እና/ ወይም ደረጃዎችን ማስተዋወቅ፤

ረ/ እንደ አግባብነታቸው ሀገራዊ፣ አህጉራዊና አለም አቀፋዊ የልምድ ልውውጥን ማስተዋወቅ፤

ሰ/ የጀነቲክ ሀብትና ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ ባህላዊ እውቀት ተጠቃሚዎች እና አቅራቢዎች አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነታቸውን በተመለከተ ባሉባቸው ግዴታዎች ትምህርትና ስልጠና መስጠት፤

ሸ/ ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ በማድረግ ውስጥ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦችና የሚመለከታቸውን ባለድርሻ አካላት ተሳትፎ እንዲኖራቸው ማድረግ፤

ቀ/ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች ፕሮቶኮሎችና አሰራሮችን በተመለከተ ግንዛቤ ማሳደግ ናቸው።

አንቀጽ 22

አቅም

1. አባል ሀገራቱ በታዳጊ ሀገራት በተለይም እጅግ ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሀገራት፣ በማደግ ላይ ያሉ ትንንሽ ደሴት መንግስታት እርስ በእርሳቸውና፣ የኢኮኖሚ ሽግግር ላይ ያሉ ሀገራት እንዲሁም ባሉት ብሄራዊ፣ አህጉራዊና አለም አቀፋዊ ተቋማትን ወይም ድርጅቶች አማካኝነት ጭምር ፕሮቶኮሉን በአግባቡ ለመተግበር የአቅም ግንባታ፣ የሰው ሀብትና የተቋማት አቅም የመገንባት ስራዎችን በመተባበር ያከናውናሉ። በዚህ አገላለፅ አባል ሀገራት ወይም አባላት የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች እና የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እና የግል ሴክተሮችን ጨምሮ ተሳትፎ እንዲኖራቸው ሁኔታዎችን ያመቻቻሉ ።

2. የታዳጊ ሀገራት በተለይም እጅግ ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሀገራት፣ በማደግ ላይ ያሉ ትንንሽ ደሴት መንግስታት እርስ በእርሳቸውና፣ የኢኮኖሚ ሽግግር ላይ ያሉ ሀገራት ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ከማድረግ ጋር በተያያዘ ያላቸው የገንዘብ-ነክ ሀብት ፍላጎት በተገቢው የኮንቬንሽኑ ድንጋጌ መሰረት ለዚህ ፕሮቶኮል ተግባራዊነት አቅም የመገንባት ሂደት ውስጥ ሙሉ በሙሉ ከግምት ውስጥ መግባት ይኖርበታል።
3. ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ከማድረግ ጋር በተያያዘ ለሚወሰዱ አግባብነት ያላቸው እርምጃዎች መሠረት ይሆን ዘንድ በማደግ ላይ ባሉ አባል ሀገራት በተለይም እጅግ ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሀገራት፣ በማደግ ላይ ያሉ ትንንሽ ደሴት መንግስታት እርስ በእርሳቸውና፣ የኢኮኖሚ ሽግግር ላይ ያሉ ሀገራት በሀገር ደረጃ በሚካሄድ ብሔራዊ የአቅም ምዘና የአቅም ግንባታ ፍላጎታቸውና ቅድሚያ የሚሰጧቸውን ጉዳዮች መለየት ይኖርባቸዋል። በዚህ ሂደት ውስጥም እነዚህ ወገኖች በነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች እና የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት የአቅም ግንባታ ፍላጎትና ቅድሚያ የሚሰጧቸውን በመለየት በሴቶች የአቅም ግንባታ

ፍላጎትና ቅድሚያ በሚሰጧቸው ጉዳዮች ላይ በማተኮር ድጋፍ ያደርጋሉ።

4. የዚህን ፕሮቶኮል ተግባራዊነት በመደገፍ ሂደት ውስጥ የአቅም ግንባታና ልማት ተግባራት የሚያተኩሩት ከዚህ ቀጥሎ በተዘረዘሩት ቁልፍ ጉዳዮች ላይ ይሆናል።

ሀ/ ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ የማድረግ እና የፕሮቶኮሉን ግዴታዎች የማክበርና የመፈጸም አቅም።

ለ/ የጋራ ስምምነቶች ለማድረግ የመደራደር አቅም፤

ለሀ/ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት የሚመለከቱ የሀገር ውስጥ ሕጎች፣ አስተዳደራዊና የፖሊሲ እርምጃዎች የማዘጋጀት፣ የመፈጸምና ተግባራዊ የማድረግ አቅም፣ እና

መ/ ሀገራት ሀገር-በቀል የጥናትና ምርምር አቅም በማገልገል የራሳቸው ጀነቲክ ሀብት ላይ እሴት ለመጨመር እንዲችሉ አቅም መፍጠር፤

5. ከዚህ በላይ ከተራ ቁጥር 1 እስከ 4 የተገለጹት እርምጃዎች መካከል የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

ሀ/ የህግና የተቋማት ልማት፤

ለ/ በድርድር ሂደት ውስጥ ርትእ እና ፍትሐዊነት እንዲኖር ማበረታታት በጋራ ስምምነት ነጥቦች ላይ መደራደር የሚያስችሉ ስልጠናዎች መስጠት፤

ሐ/ በህጉ መሰረት መተግበሩን መከታተል፤

መ/ ለአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ሥራዎች በተቀላጠፈ ሁኔታ እንዲከናወኑ ለማገዝ የተሻሉና ምርጥ የመገናኛ ዘዴዎችና ኢንተርኔት-ተኮር ሥርአቶችን መዘርጋት፤

ሠ/ የዋጋ ትመና ዘዴዎችን ማዘጋጀትና መጠቀም ፤

ረ/ የመድሃኒትነትና ሌሎች ጠቀሜታ ያላቸውን የእንስሳትና የእፅዋት ዝርያ መፈለግ፤ የአካላትን ምደባ ጥናት ማድረግ ና ተያያዥ ምርምሮችን ማካሄድ፤

ሰ/ ቀጣይነት ያለው የቴክኖሎጂ ሽግግር እንዲኖር የመሠረተ ልማቶች እና የቴክኒክ አቅም ግንባታ ማካሄድ

ሸ/ የአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት ሥራዎች ለብዝሀ ህይወትና ክፍሎቹ ጥበቃና ዘለቂታዊ አጠቃቀም አስተዋጽኦ እንዲያደርግማስቻል

ቀ/ አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነትን በተመለከተ የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት አቅማቸው እንዲያሳድጉ ልዩ እርምጃዎችን መውሰድ፤ እና

በ/ የጀነቲክ ሀብት እና/ወይም ከጀነቲክ ሀብት ጋር የተያያዙ ባህላዊ እውቀቶች አርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት በተመለከተ የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦች በተለይም የሴቶችን አቅም ማጎልበት ላይ የተለዩ እርምጃዎችን መውሰድ።

6. ከዚህ በላይ ከተራ ቁጥር 1 እስከ 5 ድረስ በተዘረዘሩት መሠረት በብሄራዊ ፣ በአህጉራዊና በአለም አቀፍ ደረጃ የሚካሄዱ የአቅም ግንባታ እና የእድገት ተኮር ሥራዎች ይበልጥ እንዲቀናጁ ለማድረግና ለማስተባበር እንዲቻል ለአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት መቅረብ አለባቸው።

አንቀጽ 23

የቴክኖሎጂ ሽግግር፣ ትብብር እና ቅንጅት

በኮንቬንሽኑ አንቀጾች 15፣16፣18 እና 19 መሠረት አባል ሀገራት የባዮቴክኖሎጂ ጥናትና ምርምር ሥራዎችን ጨምሮ በሚካሄዱ ቴክኒካዊ ሣይንሣዊ ጥናትና ምርምሮችና የልማት ፕሮግራሞች ውስጥ በጋራ በመተጋገዝና በመተባበር የፕሮቶኮሉን ግብ ለማሳካት ይጠቀሙበታል ።

አባል ሀገራቱ በታዳጊ አባል ሀገራት በተለይም እጅግ ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሀገራት፣ በማደግ ላይ ያሉ ትንንሽ ደሴት

መንግስታት እርስ በእርሳቸውና፣ የኢኮኖሚ ሽግግር ላይ ያሉ ሀገራት ቴክኖሎጂዎችን እንዲያገኙና የቴክኖሎጂ ሽግግሮች እንዲኖር ተስማሚና ውጤታማ የቴክኖሎጂና ሳይንሳዊ መሠረቶችን በመጣል የኮንቪንሽኑና የዚህ ፕሮቶኮል ዓላማዎች ከግብ እንዲደርሱ በትብብር ይሰራሉ። የሚቻል ከሆነና አግባብነት ያለው ሆኖ ሲገኝ እነዚህ የትብብር ሥራዎች የጀነቲክ ሀብት ከሚያቀርብ ወይም ከሚያቀርቡ ወይም የጀነቲክ ሀብቱ መገኛ ከሆነ ወይም ከሆኑ ወይም በኮንቪንሽኑ መሠረት ጀነቲክ ሀብቱን ካገኘ ወይም ካገኘ አባል ሀገራት ጋር በመሆን በእነዚህ ሀገራት ውስጥ መካሄድ ይኖርባቸዋል።

አንቀጽ 24

አባል ያልሆኑ ሀገራት

የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት አባል ያልሆኑትን ሀገራት ፕሮቶኮሉን እንዲያከብሩና መረጃዎችን ለአርክቦትና የጥቅም ተጋሪነት አጣሪ ምክር ቤት በማቅረብ አስተዋፅኦ እንዲያደርጉ ያበረታታሉ።

አንቀጽ 25

ገንዘብ እና ሀብት ሀብትና የገንዘብ ማግኛ ዘዴ

1. ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስፈልገውን የገንዘብ ሀብት በተመለከተ አባል ሀገራት በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 20 የተገለፀውን ግንዛቤ ውስጥ ያስገባሉ፤

2. በኮንቬንሽኑ ውስጥ የተገለጸውን የሀብትና የገንዘብ ማግኛ ዘዴ የዚህ ፕሮቶኮልም የገንዘብ ማግኛ ዘዴ ይሆናል።
3. በዚህ ፕሮቶኮል አንቀጽ 22 ሥር የተመለከተውን የአቅም ግንባታና ልማትን በተመለከተ የፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት ጉባኤ በመሆን የሚያገለግል የአባላት ስብሰባ በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 2 የተመለከተውን የገንዘብ ሀብት ጉባኤው ሲወሰን ታዳጊ አባል ሀገራትን በተለይም እጅግ ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሀገራት፣ በማደግ ላይ ያሉ ትንንሽ ደሴት መንግስታት እርስ በእርሳቸውና፣ የኢኮኖሚ ሽግግር ላይ ያሉ ሀገራት የነባርና የአካባቢ ማህበረሰቦችን እና በነዚህ ማህበረሰቦች ውስጥ ያሉ ሴቶችን ጨምሮ የገንዘብ ሀብትና የአቅም ግንባታ ፍላጎት እንዲሁም ቅድሚያ የሚሰጧቸውን ጉዳዮች ከግምት ውስጥ ማስገባት አለባቸው ።
4. ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 ሥር የተገለጸውን መሀረት በማድረግ አባል ሀገራት የታዳጊ አባል ሀገራትን በተለይም እጅግ ዝቅተኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሀገራት፣ በማደግ ላይ ያሉ ትንንሽ ደሴት መንግስታት እርስ በእርሳቸውና፣ የኢኮኖሚ ሽግግር ላይ ያሉ ሀገራት ፍላጎት ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ለማድረግ የአቅም ግንባታና የልማት

ፍላጎታቸውን ለመለየትና ለመተግበር የሚያደርጉት ጥረት ከግምት ውስጥ የሚያስገባ ይሆናል።

5. ይህንን ውል ከማጽደቅ ቀደም ብሎ ስምምነት ላይ የተደረሰባቸውን ጨምሮ ተያያዥ የአባል ሀገራት ጉባኤ ውሳኔዎች በተመለከተ በኮንቪንሽኑ ውስጥ የተገለፀው የገንዘብ ማግኛ ዘዴ በዚህ አንቀጽ ውስጥ በተገለፁት ላይም ተፈጻሚነት ያለው ይሆናል።

6. ያደጉ፣ በማደግ ላይ ያሉ እና ኢኮኖሚያቸው በሽግግር ላይ ያሉ አባል ሀገራት የዚህን ፕሮቶኮል አንቀጾች ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስፈልገውን ገንዘብ፣ ሀብትና ሌሎች ግብአቶችን ለመጠቀም እንዲሁም ደግሞ ያደጉ ሀገራት ለማቅረብ በሁለትዮሽ፣ በክልላዊና በባለ ብዙ ወገን የአሰራር መስመሮች በኩል አቅርቦት እንዲኖር ያደርጋል።

አንቀጽ 26

የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ጉባኤ የአባል ሀገራት

ስብሰባ ሆኖ ስለማገልገል

1. የአባል ሀገራቱ ጉባኤ የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ ያገለግላል።
2. የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ያልሆኑ የኮንቪንሽን አባል ሀገራት በማንኛውም ለዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት እንደ

ስብሰባ በሚያገለግሉ ጉባኤዎች ላይ በታዛቢነት ለመሳተፍ ይችላሉ። ጉባኤዎች እንደ ፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት ስብሰባ በሚያገለግሉበት ጊዜ በዚህ ፕሮቶኮል መሰረት ውሳኔ የሚወሰነው በፕሮቶኮል አባል ሀገራት ብቻ ይሆናል።

3. የአባል ሀገራት ጉባኤ የዚህ ፕሮቶኮል የአባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግልበት ወቅት ማንኛውም የኮንቬንሽኑን አባል ሀገር በመወከል የአባል ሀገራት ጉባኤ ቢሮ አባል የሆነና ነገርግን በወቅቱ የዚህ ፕሮቶኮል አባል ያልሆነ አካል የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ከሆኑት መካከል በአባል ሀገራቱ በሚመረጠው አካል የሚተካ ይሆናል።

4. የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ጉባኤ ሆኖ የሚያገለግል የአባል ሀገራት ስብሰባ የዚህን ፕሮቶኮል ትግበራን በተመለከተ በየጊዜው መደበኛ ግምገማ ያካሂዳል እንዲሁም በተሰጠው ሥልጣን ገደብ ውስጥ አፈጻጸሙን ውጤታማ ለማድረግና ለማገዝ አስፈላጊውን ውሳኔ ይወስናል ። በተጨማሪም በዚህ ፕሮቶኮል መሰረት የተሰጡት ሌሎች ተግባራትና ከዚህ ቀጥሎ ያሉትን ያከናውናል።

ሀ. ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ለማድረግ አስፈላጊ በሆኑ ማንኛውም ጉዳዮች ላይ ጠቃሚ አስተያየቶችን ይሰጣል፤

ለ. ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ለማድረግ አስፈላጊ የሆኑ ንዑስ አካላት ያቋቁማል፤

ሐ. ብቃት ካላቸው አለምአቀፍ ድርጅቶች ፣ በመንግስታት መካከል እና መንግሥታዊ ባልሆኑ አካላት የሚቀርቡ የድጋፍ፣ የአገልግሎቶችና የትብብር እና የመረጃ አገልግሎቶች አስፈላጊ ሆነው ሲገኙ ያፈላልጋል ይጠቀማል፤

መ. በዚህ ፕሮቶኮል አንቀጽ 29 መሠረት የሚቀርቡ መረጃዎችን ለማስተላለፍ የሚቀርቡበትን አቀራረብ ያዘጋጃል ጊዜን ይወስናል እንዲሁም በማንኛውም ንዑስ አካላት የሚርቡለትን መረጃዎችን እና ሪፖርቶች ይመለከታል፤

ሠ. አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ይህን ፕሮቶኮል እና አባሪዎቹን እንዲሁም የተጨማሪ አባሪዎችን ማሻሻያ ለፕሮቶኮሉ ተግባራዊነት አስፈላጊ መሆናቸው ሲታመንበት ይመረምራል፤ ያፀድቃል እና

ረ. ለዚህ ፕሮቶኮል ተግባራዊነት አስፈላጊ የሆኑ ሌሎች ተግባራትን ያከናውናል፡፡

5. ለዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት እንደ ስብሰባ በሚያገለግሉ ጉባኤዎች በስምምነት በተለየ ሁኔታ ካልተገለፀ በስተቀር

የአባል ሀገራት ጉባኤ ደንቦችና ስነስርዓቶች እንዲሁም የኮንቬንሽኑ የፋይናንስ ደንቦች በተመሳሳይ ሁኔታ በዚህ ኘሮቶኮል ውስጥ በተገለጹት ጉዳዮች ላይም ተፈጻሚነት ይኖራቸዋል።

6. የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት እንደ ስብሰባ በሚያገለግል የአባል አገራት ጉባኤ የመጀመሪያው ስብሰባ በፅሁፈት ቤቱ የሚጠራ ሆኖ ይህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚ ከሆነበት ቀን በኋላ ከሚጠራው የአባል ሀገራት ጉባኤ የመጀመሪያ ስብሰባ ጋር አንድላይ የሚካሄድ ይሆናል። በዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ የሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ በተለየ ሁኔታ ካልተወሰነ በስተቀር በፕሮቶኮሉ የአባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ የሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ ከመደበኛ የአባል አገራት ጉባኤ ጋር የሚደረጉ ይሆናል።
7. የዚህ ኘሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ የሆነ የአባል ሃገራት ጉባኤ የተለየ ስብሰባ በዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ በሆነ የአባል ሀገራት ጉባኤ ውግኔ መሠረት አስፈላጊ ሆኖ በተገኘበት ጊዜ የሚካሄድ ይሆናል። ወይም ማንኛውም አባል በጽሑፍ ለፅሁፈት ቤቱ በስድስት ወራት ጊዜ ውስጥ ጥያቄ ካቀረበና ሌሎች አባል ሀገራት በፅሁፈት ቤቱ በኩል

እንዲያውቁት ከተደረገ በኋላ ጥያቄው ቢያንስ አንድ ሦስተኛ የአባል ሀገራት ድጋፍ ካገኘ የሚካሄድ ይሆናል።

8. የዚህ ንግግር አባል ሀገራት ጉባኤ የሆነ የአባል ሀገራት ስብሰባ ላይ የተባበሩት መንግሥታት የተለዩ ኤጀንሲዎች እና አለምአቀፍ የአቶሚክ ኃይል ድርጅት እንዲሁም ማንኛውም የተባበሩት መንግስታት ድርጅት አባል ሀገራት ወይም የኮንቪንሽኑ አባል ያልሆኑ ሀገራት በታዛቢነት ለመሳተፍ ይችላሉ። ብሄራዊም ሆነ አለምአቀፋዊ ወይም መንግስታዊ የሆነ ወይም መንግስታዊ ያልሆነ ማንኛውም አካል ወይም ወኪል በዚህ ንግግር መሠረት መስፈርቶችን የሚያሟላ አካል በጉባኤው ላይ ለመገኘት ፍላጎት ያለው መሆኑን ለፅህፈት ቤቱ ካስታወቀና የዚህ ንግግር አባል ሀገራት ጉባኤ የሆነ የአባል ሀገራት ኮንፈረንስ ከአባል አገራቱ ቢያንስ በአንድ ሦስተኛ ተቃውሞ ካልገጠመው በስተቀር በታዛቢነት ሊሳተፍ ይችላል። በሌላ መልኩ ካልተገለፀ በስተቀር በስብሰባ ላይ በታዛቢነት ለመሳተፍ ፈቃድም ሆነ ተሳትፎ የሚሰጠው በዚህ አንቀጽ ውስጥ በተራ ቁጥር 5 ሥር በተገለጸው ስነስርዓት መሠረት ሲወሰን ይሆናል።

አንቀጽ 27

ንዑሣን አካላት

1. የአባል ሀገራት ጉባኤ እንደ ስብሰባ የሚያገለግሉ ንፍቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ውሳኔዎችን ጨምሮ በኮንቪንሽኑ ሥር የተቋቋሙ ንዑሣን አካላት በዚህ ንፍቶኮል ውስጥም ሲያገለግል ይችላል። የዚህ ዓይነቱ ውሳኔ የሚከናወኑ ተግባራትን ለይቶ ማስቀመጥ ይኖርበታል ።
2. የዚህ ንፍቶኮል አባል ሀገራት ያልሆኑ የኮንቪንሽኑ አባል ሀገራት የንዑሣን አካላት በማንኛውም ስብሰባ ላይ በታዛቢነት ለመሳተፍ ይችላሉ። የኮንቪንሽኑ ንዑሣን አካላት የዚህ ንፍቶኮል ንዑሣን አካላት ሆነው ሲያገለግሉ ይህንን ንፍቶኮል የሚመለከቱ ውሳኔዎች በፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት ብቻ እንደተደረጉ ይቆጠራል።
3. አንድ የኮንቪንሽኑ ንዑስ አካል ይህንን ንፍቶኮል የሚመለከቱ ተግባራቶቹን ሲያከናውን ማንኛውም የኮንቪንሽኑን አባል ሀገር የሚወክል የንዑስ አካሉ ቢሮ አባል በወቅቱ የዚህ ንፍቶኮል አባል ያልሆነ እንደሆነ ከዚህ ንፍቶኮል አባል ሀገራት መካከል በአባል ሀገራቱ በሚመረጥ አባል የሚተካ ይሆናል።

አንቀጽ 28

ፅህፈት ቤት

1. በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 24 መሠረት የተቋቋመው ፅህፈት ቤት የዚህ ፕሮቶኮል ፅህፈት ቤት ሆኖ የሚያገለግል ይሆናል።
2. በኮንቪንሽኑ አንቀጽ 24 ተራ ቁጥር 1 ሥር የተዘረዘሩት የፅህፈት ቤቱ ተግባራት ይህንን ፕሮቶኮል በተመለከተም በተመሳሳይ ሁኔታ ተፈጻሚነት ይኖራቸዋል።
3. ተለይተው የሚታወቁ እስከሆኑ ድረስ ለዚህ ፕሮቶኮል የፅህፈት ቤቱ ወጪዎች በፕሮቶኮሉ አባል ሀገራት የሚሸፈኑ ይሆናል። ይህንን በተመለከተ የሚያስፈልገውን በጀት በዚህ ፕሮቶኮል የአባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ የመጀመሪያ ስብሰባ ላይ የሚወሰን ይሆናል።

አንቀጽ 29

ክትትል ማድረግና ሪፖርት ማቅረብ

እያንዳንዱ አባል ሀገር በዚህ ፕሮቶኮል መሠረት ያሉበትን ግዴታዎች ተግባራዊነት በተመለከተ ክትትል ያደርጋል፤ በየወቅቱም የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ በሚያዘጋጀው ቅጽ መሠረት ይህንን ፕሮቶኮል ተግባራዊ ለማድረግ የወሰዳቸውን እርምጃዎች

በተመለከተ የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ ላይ ሪፖርት ያቀርባል።

አንቀጽ 30

የዚህን ፕሮቶኮል ተፈጻሚነት ለማጠናከር የሚረዱ

ስነ-ስርዓቶችና ዘዴዎች

የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ በመጀመሪያ ስብሰባው የዚህን ፕሮቶኮል አንቀጾች ተግባራዊ የማድረግ ሂደትን የሚያጠናክሩ የትብብር ስነስርዓቶችን ፣ ተቋማዊ አሰራሮችን ይመረምራል ያፀድቃል እንዲሁም የማይተገበሩ ጉዳዮችን መፍትሄ ይሰጣል እንደአስፈላጊነቱ እነዚህ ስነስርዓቶችና አሰራሮች ምክርና እርዳታ መስጠትን የሚመለከቱ አንቀጾችን ያካትታሉ። እነዚህ በኮንቬንሽኑ አንቀጽ 27 ውስጥ የተገለፁት እንደተጠበቀ ሆነው የአለመግባባት አፈታት መመሪያዎችና አሰራሮች ተለይተው የሚታዩ ይሆናል።

አንቀጽ 31

ምዘናና ክለሳ

የዚህ ፕሮቶኮል አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ ይህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚ መሆን ከጀመረበት ከአራት

አመታት በኋላ ሲሆን ከዚያ በኋላ ያሉትን በተመለከተ የዚህ ንግግር አባል ሀገራት ስብሰባ ሆኖ በሚያገለግል የአባል ሀገራት ጉባኤ በሚወሰነው የጊዜ ገደብ የዚህን ንግግር ውጤታማነት በተመለከተ ግምገማ ያካሂዳል።

አንቀጽ 32

ፊርማ

ይህ ንግግር አባል የኮንቪንሽኑ አባል ሀገራት ከየካቲት 2/2011 እስከ የካቲት 1/2012(እ.ኤ.አ) ድረስ በተባበሩት መንግሥታት ዋና መ/ቤት በኒውዮርክ ለፊርማ ክፍት ሆኖ ይቆያል።

አንቀጽ 33

ተፈጻሚ የሚሆንበት ጊዜ

1. ይህ ንግግር አባል የኮንቪንሽኑ አባል የሆኑ ሀገራት ወይም ክልላዊ የኢኮኖሚ ትብብር ድርጅቶች ሃምሳኛ የማጽደቂያ፣ የመቀበል፣ የድጋፍ ወይም የስምምነት ዶኩሜንት ካስቀመጡበት ከዘጠናኛ(90) ቀን በኋላ ተፈጻሚነት ያገኛል።
2. ይህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚ መሆን የሚጀምረው አንድ ሀገር ወይም ክልላዊ የኢኮኖሚ ትብብር ድርጅት ይህን ፕሮቶኮል ያፀደቁት፣ የተቀበሉት፣ የደገፉት ወይም የተስማሙት ወይም ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 ስር በተገለፀው መሠረት ሀምሳኛ

የስምምነት ዶኩሜንት በማስቀመጥ ፣ አንድ ሀገር ወይም ክልላዊ የኢኮኖሚ ትብብር ድርጅት የማዕደቂያ፣ የመቀበያ፣ የድጋፍ ወይም የመስማሚያ ዶኩሜንት ካስቀመጡበት ከዘጠናኛው ቀን ጀምሮ ወይም ለሀገራት ወይም ክልላዊ የኢኮኖሚ ትብብር ድርጅት ኮንቪንሽን ተፈፃሚ መሆን ከጀመረበት ቀን ጀምሮ ይሆናል።

- 3. ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 1 እና 2 ሥር ለተገለፁት አገልግሎቶች በክልላዊ የኢኮኖሚ ትብብር ድርጅት የተቀመጠ ማንኛውም ዶኩሜንት የድርጅቱ አባል ሀገራት ባስቀመጡት ላይ እንደ ተጨማሪነት ተወስዶ አይቆጠርም።

አንቀጽ 34

የተፈጻሚነት ገደብ

ይህንን ፕሮቶኮል በተመለከተ የተፈጻሚነት ገደብ አይኖርም።

አንቀጽ 35

ከአባልነት ስለመውጣት

- 1. ይህ ፕሮቶኮል ተፈጻሚ መሆን ከጀመረበት ቀን ጀምሮ ከሁለት አመታት በኋላ በማንኛውም ጊዜ ፕሮቶኮሉን ፈርሞ የነበረ አባል በጽሑፍ በማሳወቅ ከአባልነት ለመውጣት ይችላል።

2. ማናኛውም የዚህ ዓይነት ከአባልነት የመውጣት ሂደት ተፈጻሚ የሚሆነው ማሳሰቢያው ለኮንቪንሽኑ ፅህፈት ቤት ከደረሰበት ወይም በማመልከቻው ላይ በግልፅ ከተቀመጠው ቀን ጀምሮ ከአንድ አመት ጊዜ በኋላ ይሆናል።

አንቀጽ 36

የተረጋገጡ ፅሁፎች

የዚህ ፕሮቶኮል አሪጀናል ሠነድ በአረብኛ፣ በቻይንኛ፣ በእንግሊዘኛ፣ በፈረንሳይኛ፣ በሩሲያኛ እና በስፖንኛ ቋንቋዎች ተዘጋጅቶ በተባበሩት መንግሥታት ዋና ፅህፈት ቤት ይቀመጣል።

ከላይ የተገለጹትን በሙሉ በመቀበል ከዚህ በታች ፊርማቸውን ያኖሩት አካላት በተጠቀሰው ቀን ፕሮቶኮሉን ፈርመዋል።

በዛሬው እለት ጥቅምት 29/2010 እ.ኤ.አ በናጎያ ከተማ ተፈረመ።

አባሪ

ገንዘብ ነክ እና ገንዘብ ነክ ያልሆኑ ጥቅማጥቅሞች፡-

1. ገንዘብ ነክ ጥቅሞች በነዚህ ብቻ ባይወሰንም የሚከተሉትን ያካትታል

ሀ. የአርክቦት ክፍያዎች በተሰበሰበው ናሙና ወይም በተገኘው መጠን ልክ የሚከፈል ይሆናል፣

ለ. የቅድሚያ ክፍያዎች፣

ሐ. በየደረጃው የሚፈጸሙ ክፍያዎች፤

መ. የሮያሊቲ ክፍያዎች፤

ሠ. ለንግድ አላማ ሲሆን የፍቃድ ክፍያዎች፤

ረ. ዘላቂነት ያለው የብዝሀ ሕይወት ጥበቃ እና ተጠቃሚነትን ለሚደግፉ የሚከፈል ልዩ ክፍያዎች፤

ሰ. በጋራ ስምምነት መሠረት የሚከፈሉ የደመወዝ ክፍያዎች፤

ሸ. ለምርምር የሚውል የገንዘብ ክፍያ፤

ቀ. የጣምራ ሥራዎች እና

በ. ለተገቢው ተያያዥ የአእምሮ ንብረት መብት የጣምራ ባለቤትነት ክፍያዎች

2. ገንዘብ ነክ ያልሆኑ ጥቅሞች በነዚህ ብቻ ባይወሰንም የሚከተሉትን ያካትታል

ሀ. የጥናት፣ ምርምርና ልማት ውጤቶችን ማጋራት፤

ለ. በሣይንስ ጥናትና ምርምር መርሃ ግብሮች እና በልማት ውጤቶች በተለይም በባዮቴክኖሎጂ የምርምር ተግባራት ውስጥ ከተቻለ ጀነቲክ ሀብት አቅራቢ በሆነ ሀገር ውስጥ በሚካሄዱት ተግባራት በጋራ በመተባበር፣ በመተጋገዝና አስተዋፅኦ በማድረግ ፣

ሐ. የልማት ምርት ውስጥ መሳተፍ፤

መ. በትምህርትና ሥልጠና ላይ መተባበር ፣ መቀናጀት እና አስተዋጽኦ ማድረግ

ሠ. የኢ-ዘቦታ ጀነቲክ ሀብት ተቋም እና የመረጃ ቋት ቅበላ፣

ረ. የጀነቲክ ሀብት አቅራቢ ለሆነው ወገን እጅግ ፍትሐዊና ሚዛናዊ በሆነ ሁኔታ የቴክኖሎጂ እና እውቀት ሽግግር እንዲኖር ማድረግ በተለይ ም በምርጫ እና በስምምነት ሕይወታዊ ብዝሀነትን ለመንከባከብና ዘላቂነት ባለው ሁኔታ ለመጠቀም የሚያስችሉ ባዮቴክኖሎጂን ጨምሮ አግባብነት ያላቸው ሌሎች እውቀቶችና የቴክኖሎጂ ውጤቶች ማቅረብ፣

ሰ. የቴክኖሎጂ ሽግግር አቅም ማጎልበት፣

ሸ. ተቋማዊ አቅም መገንባት፣

ቀ. የአርክቦት መመሪያዎችና ደንቦችን ተፈጻሚ ለማድረግና ለማስተዳደር የሚያስፈልገውን አቅም ለመፍጠር የሰው እና የቁሳቁስ ሀብት ማቅረብ፣

በ. ከጀነቲክ ሀብት ጋር ተያያዥ የሆኑ ስልጠናዎችን ጀነቲክ ሀብት አቅራቢ የሆኑ ሀገራት ሙሉ ተሳትፎ ባለበትና በተቻለ በእነዚህ ሀገራት ውስጥ መስጠት፣

ተ. ብዝሀ ህይወትን ለመጠበቅ እና ዘላቂነት ባለው መንገድ ለመጠቀም የእንስሳትና የእፅዋት ምደባ ጥናት፣ ስነ

ህይወታዊ ቆጠራዎችን፣ ጥናቶችን እና ሳይንሳዊ መረጃዎችን ማቅረብ፤

ቸ. በሀገር ኢኮኖሚ ውስጥ አስተዋጽኦ ማድረግ፤

ነ. የጀነቲክ ሀብት አቅራቢ የሆነውን ወገን የጀነቲክ ሀብት አጠቃቀም ሁኔታ ከግምት ውስጥ ባስገባ መልኩ እንደ ጤና እና የምግብ ዋስትና ባሉ ቅድሚያ የሚሰጣቸው ጉዳዮች ላይ ያተኮረ ጥናትና ምርምር፤

ኘ. ከአርክቦትና ጥቅም ተጋሪነት ስምምነትና ከዚህ ጋር በተያያዘ በቀጣይነት በጋራ ከሚከናወኑ ተግባራት የሚመነጨ ተቋማዊና ሙያዊ ግንኙነቶች፤

አ. የምግብና የኑሮ ዋስትና ጥቅሞች፤

ከ. ማኅበራዊ እውቅና

ወ. አግባብነት ያላቸው የአእምሯዊ ሀብት መብቶች የጋራ ባለቤትነት፡፡